

Rad prepušča urednik za to priliko prostor zvedenemu možu, da izpregovori zelo potrebno

besedo o poljudni pisavi.

Najbolje pospešuje omiko pač dobra knjiga. Ako torej v resnici hočemo narod likati in blažiti, potrebne so knjige. Imamo jih nekaj, a se vse premalo. Kakšnega berila pa potrebuje priprosti narod? Kratko povedano s časnikarsko frazo: dobrega berila. Toda berilo je lahko dobro, ne da bi moralo biti ob enem tudi poljudno. Ravno to pa je Ahilova pëta naših pisateljev in izdajateljev za narod, da ne morejo ali ne marajo podajati ljudstvu berila, ki je primerno njegovim potrebam in njegovim zmožnostim. Piše se marsikaj za »priprosto ljudstvo«, kar je pa malokdaj v resnici priprosto in poljudno. Pisatelj mora imeti vselej pred očmi: kdo bodo njegovi bralci, in izdajatelj: kdo bodo njegovi naročniki. Priprosti ljudje pa želé a) umevnega in b) koristnega berila. Kajpada je pisatelju lahko brž kaj napisati o snovi, katero ima v oblasti. A drugače je pisati tako, da ga najpriprostejši bralec razume. Kdor hoče pisati n. pr. povesti za ljudstvo, morajo mu znani biti njegovi običaji, življenje, delovanje, duševno obzorje itd., kakor da bi bil sam že v večji ali manji meri poskusil in preživel posamične dobe njegovega življenja. Ne misli nikdo, da je za kmeta vse dobro. Lože je pisati za obrazenca, nego za priprostega človeka. Zakaj pisatelj se šteje zvečine vsak med izobražence, in ako piše in riše recimo salonsko življenje, tedaj mu je lože risati take značaje, ker se vrsté vedno okrog njega in je njihovo duševno obzorje ozko spojeno z njegovim obzorjem. Le zakone estetične mu je treba poznati in ako mu je Bog podaril pripovedovalni talent, tedaj se razgrne kmalu pred njim na papirju iz kaleotehniške koncepcije dovršeno delo. Drugače pa je za izobraženega pisatelja pripovednika, ki hoče slikati recimo kmetško življenje. Živel je morda in živi morda že dolgo časa med priprostim narodom, vendar ni zmožen napisati iz kmetškega življenja dobre povesti. Zakaj? Ker pozna ljudi le toliko, kolikor je občeval ž njimi — recimo radi svojih službenih ali radi drugih sličnih poslov,

kateri so ga vezali z ljudstvom; ali pa morebiti pozna ljud le toliko, kolikor ga je spoznaval iz knjig in pogovorov. Tako spoznavanje ljudstva bi lahko imenovali uradniško študijo. Toda pisatelj, ki tako pozna svoje junake, pozna jih le enostransko. Objektivni ne more biti, kar je neobhodno potrebno za zdravega realista. K večjemu more napisati kako izmišljotino ali pa neverjeten dogodek z neprimernimi prizori, ki takoj izdadó pisca, da si je moral mašiti svojo nedostatno poznanje z logiškimi skoki.

Da pojasnim svojo teorijo s primerom, kličem v spomin povest Pavline Pakkove v zadnjih »Slov. večernicah«: »Domačija nad vse.« Povest ima lepo smer, toda oseb, ki delujejo v nji, in njihovih značajev nikakor ne more spoznati čitatelj za naše gore liste. Le pomislite samo eno osebo: tistega dohtarja! Ali je to res mož, kakoršnega moreš srečati med nami? Opazil sem, da ta nedostatek spoznavajo celó priprosti ljudje, dasi zaradi svoje pičle leposlovne vednosti ne morejo sami jasno povedati, kaj želé? Tako mi je dejal neki kmet prav gledé na imenovano povest: »Ta povest se lepo bere in kaj poučna je: samo tako čudni so ti ljudje!...« Res, čudni, ker niso izklesani niti iz mozga, niti iz zgodbe našega naroda. Nekaj je zvonilo po ušesih naši sicer dobrohotni pisateljici, a ni vedela, odkod, in ni znala svoje misli vtelesiti v resnični osebi, in tako ji ni bila sreča mila. Upam pa, da mi ne bode štel tega nihče v zlo v spisku, govorečem o poljudnosti, v spisu, ki hoče opozarjati, ne pa nikomur slabosti oponašati.

Ali pogledjmo v znanstvene knjige, ki se pišejo za priprosto ljudstvo! Ali imajo pisatelji vedno pred očmi, komu pišejo? Zelo malokrat. Kar se pri nas piše znanstvenega za priprosti ljud, to prebirajo zvečine le dijaki, ki imajo že nekoliko duševne podlage. Med ljudstvom leže take knjige največ nerazrezane. In zakaj? Ne radi tega, ker ne marajo za znanstvo, kakor bi si utegnil kdo misliti, ampak zato, ker knjige ne razumejo, ker je premalo poljudna. Ruperto crede experto!

(Konec.)

Cena: Za celo leto 2 gld.; za pol leta 1 gld. Uredništvo in upravnništvo je v Marijanišču.

Izdajatelj, lastnik in urednik **dr. France Lampe**. Tiskala »Katoliška Tiskarna« v Ljubljani.

Beseda o poljudni pisavi.

(Konec.)

De mislimo si Staretovo »Občno zgodovino«. Kdo bi dvomil, da ni ta knjiga lepe vrednosti? In vender jo bere prosto ljudstvo kaj malo: vzlasti srednjega in celó novega veka ne bere, kolikor sem se mogel jaz prepričati.¹⁾ Kaj bi ta knjiga več zalegla, ako bi bila pisana vsaj tako poljudno, kakor je pisana Trdinova »Zgodovina slov. naroda« (Mat. Slov. 1864.).²⁾ V tem večji meri se pogreša poljudnost v »Fiziki«. Pisatelja težko nalogo in dobro voljo radi priznavamo, toda poljudnosti ne moremo pripisovati njegovi knjigi niti v zlogu niti v vsebini. Pri rajnem Erjavcu se učimo, kako se prirodopisje razlaga po domače (živali v podobah itd.). In kako se suhoparna tvarina obdeluje priprosto in umljivo pa pristno slovenski, kažejo nam nekoliko spisi te vrste dr. Fr. Lampeta.³⁾ Kaj nam pomagajo lepe knjige, ako pa se jih ne more okoristiti ljudstvo, kateremu so namenjene? — Kmetu se mora povedati tako, da bi lahko prijel: potem mu gre knjiga v slast. Kajpada pisatelj ne sme pri tem pozabiti estetičnih načel, kakor se je nekaterikrat zgodilo rajnemu Andrejčkovemu Jožetu, ki je znal res pisati po domače — za kmeta, a včasih je preveč »zahudičil«, kar pač kazi estetični okus.

Ravno to načelo velja za govornike. Kdor ne ubere ljudske strani, žanje malo uspehov pri priprostem narodu. Utegne se le prerado zgoditi tako, kakor tistemu pridigarju, katerega je poslušala ženica, ki je doma tako govorila svoji prijateljici:

¹⁾ Zanimivo bi bilo, ako bi tudi drugi priobčili, kar so opazili.

²⁾ Da opravičimo g. pisatelja „Občne zgodovine“, dostavljamo, da je pisatelj hotel podati v malem obsegu tudi mnogo zgodovinske tvarine. Kratko in umerjeno pisati, h krati pa lahko in poljudno, to je pa največja, ako ni nepremagljiva težava. Uredn.

³⁾ Gospoda pisatelja zahvaljujem za to priznanje. Nekdo drugi mi je pa osebno tako-le hvalil poljudnost v „Duse-slovju“: „Lahko in umevno je pisana knjiga, da, ali težka je, težka! Nekoliko sem jo bral, a kmalu sem imel dosti. Mi Slovenci nismo filozofi, to čutimo.“ Ne vem, ali je ta mož „per fas“ ali „per nefas“ hotel zastopati vse Slovence.

— Oh, kako so lepo pridigovali danes!
— Kaj pa so pridigovali?
Molk. Ženica ni vedela odgovoriti besedice.
To so uspehi visokih govorov.
Toda o tem prilično. —h—

Gosp. —g—. »Ako so (pesmi) za porabo, sprejmite jih blagovoljno v svoj cenjeni list, ako pa ne... no, saj je v košu še prostora!« Pohlevno mislite, in to je dobro znamenje. Tudi Vaše pesmi so meni dobro znamenje, če tudi ne že o Vaši sedanji pesniški dovršenosti, pač pa o bodoči, ako se bode za to dovršenost tudi trudili. Odkrito smem reči, da dobivam kakor od Vas, tako tudi od drugih stranij dokaj dobrega zrna. Toda, ako je v pesmi le nekaj smetij poleg zrna, ali ako je nekaj gluhlega zrna poleg dobrega, treba je pesem zavreči. In kaj je vzrok temu? Največkrat premalo pile, premalo skrbi za lepo gladko obliko, ali za pesniški jezik. Najzvvišenejše in res lepe misli še ne delajo dobre pesmi, ako jo kazita eden — dva nerodna izraza. Dalje nahajam v poslanih pesmih le prepogostokrat tudi nepomenljive in prazne besede, ki naj bi polnile verze ali se prilegale za rime. V obup bi me pripravila taka nebodijetrebna, ako bi sploh kdaj mislil obupovati. N. pr. Vaša pesmica »Misli« je res drobna: samo šest vrstic: tu mora pač biti vse kratko, kakor obsekano. Čujmo!

Pobere rožo slana,
Ledena rosa rana — — —

Takoj v začetku: »Ledena rosa rana«! Kaj te je vendar treba, nerodna vrstica, ali meniš, da res ne vemo, kaj je slana, brez tebe? »Pobere rožo slana« — to je čisto dovolj: zato je pa druga vrstica v pesmici prava skaza.

Gosp. A. R. na S. Tudi z Vašimi pesmicami je tako, kakor sem preje omenjal. Oblika, oblika!

Sem spolnil komaj dvajset let,
Pa krepka, čvrsta mi je rast;
Junak od glave sem do pet,
Vojak si biti štejem v čast.

Tukaj se čuti, da je tu več nego kopica besedij, in vendar — — — Čitajte dobre pesnike, čitajte večkrat tudi svoje pesmi, in dokler je le količkaj trdega, ne dajte jih iz rok.

Cena: Za celo leto 2 gld.; za pol leta 1 gld. Uredništvo in upravnništvo je v Marjanišču.

Izdajatelj, lastnik in urednik dr. France Lampe. Tiskala »Katoliška Tiskarna« v Ljubljani.